

СЛОВО ЗА АНТОН ДОНЧЕВ

Гл. ас. Ина Антонова

Има такива писатели – те пишат за най-трудните векове в историята на народа си, и самите те преживяват и постигат съдбата му на различни нива – събитийно, емоционално, ментално, езиково, символично, духовно, докато се превърнат в носители на частици откровение. Щастлив е народът, който има такива писатели, защото те по начало не могат да бъдат особено много. Всяка национална вселена има своя структура, чиито фундаментални измерения, за разлика от интерпретациите са ограничен брой и това означава, че творците народоведа са свързани с аспектите и равнищата ѝ. Мнозина се стремят да изразят дълбоката същност на народа си, но малцина действително успяват, защото този път е от най-трудните – книгите са за нас, читателите, а огромният труд на душата, търсенето, страданието, трансформацията и посвещението са за писателя. Велика любов към родината е нужна, към нея и към целия човешки род, за да се измине такъв път.

Антон Дончев създава модерни романи по-вестнования именно за най-трудните и натоварващи душата моменти от българската история: Кубратова България, животът и съдбата на Аспарух, насилствената ислямизация на райони от Родопите по време на османското владичество, уникалното духовно пространство на българската християнска духовна школа – богомилството, нейното разпространение в Европа и трагичната ѝ съдба. Антон Дончев достига най-дълбоко в психологията на древнобългарския характер и култура. Въплъщава спецификата на древните българи в запомнящи се завинаги образи и герои и поставя по местатата им по деликатен, но категоричен начин изконните български ценности. С озарена интуиция той вижда през вековете духовното

пространство на България, нейната култура, мощ, богатство и страдание и очертава нейното място и в историята на великата европейска цивилизация. Някъде дълбоко в тайниците на душата е проговорила съкровена трансцендентна памет, която може да бъде пробудена и оживена само от любов.

Навярно най-забележителната страна от творческото осъществяване у Антон Дончев е неговото знание за човека, чрез което той вижда съдбините на героите, създава ги, прелива се в тях, очертава вселената на техния живот и дава на тази вселена самостойност. България на Антон Дончев е едно многомерно, многопластово, духовно, културно-историческо и личностно пространство, в което се оглежда съдбата на света. Тези книги отдавна са се превърнали в реални участници в нашия живот. Романите на Антон Дончев наподобяват живи същества. Те са дълбоки личности със сложна духовна конституция, те са неговите синове, изпратени да съграждат, защитават и развиват по-нататък българската вселена, докато българско име и реч съществуват под слънцето. Разказът от първо лице, споменът, интроспекцията, духовният завет пред лицето на смъртта – това не са просто повествователни похвати, израз на модерните повествователни техники на европейския роман, те са много повече, защото въплъщават и организират художествен свят, населен с личности и това е изключително важно за всички нас, защото културата на личността, нейната вътрешна йерархия и единство, нейната духовност, човекът, разбиран като единство на тяло, душа и дух, на труд, интелект, воля, съзерцание, любов и искра Божия – това е християнската култура на личността, най-високото постижение в статута на човека по протежение на всички известни

цивилизации в човешката история. Именно такава култура на личността притежава Антон Дончев и в неговото творчество тя се трансформира в култура на текста, неговата организация, комуникация и послания. Неговите книги или неговите любими деца, както го нарекох, са едновременно проникновено повествование за конкретни исторически реалности от българското историческо и духовно битие и заедно с това образи-моделни, образи-символи на българската чувствителност, менталност, духовна и религиозна неповторимост и всичкото това предадено в едно невероятно динамично единство, защото то се осъществява вътре в героя, в изначалното единство на самосъзнанието, в неговото себепостигане и себепреодоляване. Съзнанието на литературния герой представлява процес – на търсене, на постигане на истината, на осъзнаването, че всеки един от нас е път към истината, любовта и състраданието и към разбирането на себе си и другите, което означава изграждането на единна общонационална реалност отново и отново, докато българинът броди по света, създава, руши и създава пак, но най-голямото му творение е собствената му личност, нация и вселена. Защото да напусне света с чиста съвест има право само онзи, който е изграждал всичко това.

Писателят народовед се отличава същностно от останалите творци по своята специфична функция: неговото творчество не е още една уникална сама по себе си визия, а е стожер, стълб, на който българинът да се опре, за да премине по-нататък, народоведът е медиатор – той общува с националния дух, той е негово изражение, негово вдъхновено слово. Такива творби не само приобщават към миналото. Те го преосмислят, те му дават нови имена, раждат ново знание; те трансформират миналото, изграждат настоящето. Романите на Антон Дончев не само не могат да бъдат „отражение“, те не са и „обобщение“ – тези банални, морално остарели и дълбоко некоректни представи за естеството на изкуството изобщо. Романното мислене на Антон Дончев сътворява мощни енергийни цялости, високо и сложно организирани, белязани с една забележителна смислова натовареност – те участват на духовно-културно и ментално ниво в живота на българите от всички времена, участват в сътворяването на историята ни тук и сега, но понеже са духовни цялости, следователно и завинаги. Те възплъщават българския национален характер с неговите крайности и антиномии и което е особено важно, в тях си

дават среща двата полюса на нашата национална вселена, високото героическо ниво и неговия нисък профанен антипод. Иначе казано – това е дълбоко автентично творчество, което твори нашата вселена и нас самите като човечеци и българи.

Същевременно с пълна сила може да се твърди, че става дума за едно модерно романно мислене, което кореспондира с модерната култура на романия жанр както в Европа, така и в цял свят. Но за разлика от шедьоврите на класическия двадесети век тук не става въпрос нито за модерно митотворчество, нито за заемки от други жанрове, нито за семиотичен роман и прочее търсения. Във времена, в които се създават творби, обобщаващи състоянието и съдбините на съвременната цивилизация, пречупени през отделни мощни индивидуалности, Антон Дончев намира сила да тълкува и изважда на бял свят дълбините на българската история, да обхваща в себе си своя народ, да сътворява мост, по който България и всеки българин преминават отново и отново към бъдещето, трансформирайки миналото. Във век на технократична надпревара, студен интелект и безлюбие, който превръща писателя в самотно усилие на воля за смисъл, един творец, носител на велика любов, издига сърцето си, приема в него всички болки на света, дава му топлина и воля за постигане, творец, чиято личност е израсла до ръста на нацията (която е една съборна личност) и чрез нея до сърцето на света. Вярвам, че творчеството на Антон Дончев е пламък от един голям огън, който едва сега се разпалва, в смисъл, че на източноевропейския културен полюс предстои ново встъпване в активно историческо творчество. Нужни са нови силни хора, способни на любов и себеприщипване, способни на подвиг, които да проправят път към една истински нова и обединена евро-християнска цивилизация. Модерните времена дадоха своето и тяхната люлка беше Западът. А новото европейско човечество, чиято историческа мисия е да постигне синтез, опирайки се на онова, което е постигнато, е възможно само, ако създаде нова ера на хуманизма, ако срина бариерите на отчуждението, постигне отново духовността и по този начин надрасне самоотчуждението, за да открие нови хоризонти за човешкия род. Някога, българската християнска духовна школа – богомилството се пожертва като житно зърно, от което по-късно се роди епохата на Ренесанса. Вярвам, че източноевропейският културен полюс и особено ние, българите, сме способни – от

дъното на страданието и нищетата, от дъното на националното бедствие, да родим отново феникса на новия хуманизъм, защото той е свързан с нашия духовен ген. Ние носим богомилството в себе си, дори когато изобщо не съзнаваме това. И този прекрасен роман – „Странният рицар на свещената книга“, го доказва по потресаващ начин. Дълбоката съвременност на тази книга не е свързана единствено с актуалния интерес към българската история или с популярната философско-историческа идея, че епохите се повтарят, неповтаряйки се.... Архитектурата на романа възсъздава и моделира дълбоките структури на националната памет и уникалното времепространство на българската вселена, в която времето е кръгово, а ритмите космически. Трансцендентните нива на нашата вселена не са нито „абсолютното минало“ на романтиците, нито „абсолютното бъдеще“ на фантастите, те са едно абсолютно настояще, духовното единство на българите и тоталитета на паметта. И за това „Рицарят...“ ще бъде съвременен – до свършека на времената...

Нашето висше училище (СВУБИТ) удостои Антон Дончев със званието „Д-р хонорис кауза“, това беше нашият начин, нашета възможност да изразим оценката си. Но както беше споменато още в самото начало, най-голямата награда за твореца навярно са не толкова удостояванията, колкото реалното активно възприемане на неговото изкуство. Творбите на Антон Дончев изискват вгълбен тотален прочит, като същевременно възпитават читател, способен на това. Неговата проза се постига истински не от един, два или повече прочити ... въпросът не е в броя. Такава проза води от изучаване на линейното повествование към съзерцание на различни семантични цялости, до мига, в който човек стане способен да съзерцава духа на цялата творба, нейното единно времепространство. И тогава дори текстът не е нужен – това уникално художествено времепространство се е отпечатало в душата на читателя, работи в него на различни нива на психиката му. Истинският прочит променя/повдига човека. Разбира се, ако книгата е автентична. А творбите на Антон Дончев са преди всичко дълбоко автентични и заслужават, зоват за такъв прочит ...

Благодарим ти, приятелю на нашите сърца !

**Неотдавна в СВУБИТ –
София, отвори врати учебен
демонстрационен музей
„Златен век“.**

**В навечерието на юбилея
на СВУБИТ се обновиха учебни
зали с нова компютърна техника
и съвременно обзавеждане.**

